

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО МІЖНАРОДНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено проблемі підготовки майбутніх соціальних працівників до міжнародної професійної діяльності. Також автором розкриваються основні принципи професійної підготовки, необхідні соціальним працівникам для міжнародної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, компоненти професійної діяльності, соціальна робота.

Статья посвящается проблеме подготовки будущих социальных работников к международной профессиональной деятельности. Также автором раскрываются основные принципы профессиональной подготовки, необходимые социальным работникам для международной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная деятельность, компоненты профессиональной подготовки, социальная работа.

Article is devoted to the problem of future social workers training to the international professional activity. The author also emphasizes basic principles of professional training necessary for the social workers international activity.

Key words: professional training, professional activity, components of professional training, social work.

Вступ. В останні десятиріччя в умовах динамічного розвитку потреб особистості професія соціального працівника набуває все більшої значущості і необхідності для сучасного українського суспільства. Потреба в соціальних працівниках існує в школах, кадрових та соціальних службах і різноманітних державних структурах. Суть соціальної роботи зумовлює необхідність та наявність особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця. Підготовка компетентного фахівця, конкурентоспроможного, відповідального та вільно орієнтованого в професії, гарантує спроможність виконання своєї роботи ефективно та успішно. Працівники соціальної сфери постійно взаємодіють із суспільством та впливають на нього для досягнення оптимальних умов життєдіяльності клієнтів. Характер професійної діяльності потребує від соціального працівника уваги до широкого кола соціальних проблем. Різноманіття цих проблем зумовлює суть і взаємозв'язок основних компонентів професійної діяльності, їх обов'язків, функцій та особистісних якостей. Ефективність діяльності фахівців зі соціальної роботи перш за все пов'язана з рівнем професійної підготовки, значення якої зростає під впливом процесів глобалізації. Вона зумовлюється здібностями людини працювати і постійно вдосконалюватися в сучасному суспільстві, а також бути конкурентоспроможною і готовою до продуктивної професійної діяльності.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що питанню професійної підготовки соціальних працівників приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні вчені А. Капська, І. Зверева, М. Галагузова, О. Мудрик, В. Бочарова. Професійне становлення і професійна компетентність фахівців соціальної сфери знайшли своє відображення в працях Т. Веретенко, С. Архипової, О. Безпалько та інших. Проте підготовка майбутніх соціальних працівників до міжнародної діяльності недостатньо досліджена, тому **метою** даної статті є розкриття змісту і специфіки підготовки соціальних працівників до міжнародної професійної діяльності. Для досягнення мети потрібно виконати такі завдання:

- дати визначення професійній підготовці та міжнародній професійній діяльності;
- розкрити основні принципи професійної підготовки соціальних працівників в Україні;
- визначити основні принципи професійної підготовки соціальних працівників, характерні для міжнародної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з законом України «Про надання соціальних послуг» від 19.06.2003 № 966-IV, Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері надання соціальних послуг. Соціальні служби мають право укладати договори про співробітництво, встановлювати прями зв'язки зі соціальними службами, науковими й освітніми установами зарубіжних країн, міжнарод-

ними організаціями, фондами тощо, відповідно до чинного законодавства України. Держава підтримує та стимулює таку співпрацю, яка сприяє розвитку нових методик і технологій у соціальній роботі. Відповідно до цього закону, соціальні працівники мають бути професійно підготовлені і кваліфіковані для того, щоб мати змогу плідно працювати не лише в межах нашої держави, а й на міжнародному рівні.

Професійна підготовка спеціалістів для соціальної сфери здійснюється у ВНЗ різних напрямків. Професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. В Україні функціонують авторські школи соціальної роботи і соціальної педагогіки проф. Капської А. Й. (м. Київ), проф. Мигович І. І. (м. Ужгород), проф. Харченко С. Я. (м. Луганськ), проф. Мішик Л. І. (м. Запоріжжя) та ін., які порушили і розв'язали широке коло теоретичних і практичних питань, пов'язаних зі створенням умов для соціального становлення особистості загалом і підготовки соціальних працівників до професійної діяльності зокрема [2, с. 13]. Також Капська зазначає, що система соціально-педагогічної освіти вийшла на якісно новий рівень завдяки підготовці викладачів соціально-педагогічних дисциплін, що здійснюється в межах освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» і яка гарантує фахову компетентність майбутнього спеціаліста соціальної та соціально-педагогічної сфери. На її думку, наукові школи Національного університету ім. Т. Шевченка, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка, Запорізького університету, Харківського педагогічного університету ім. Г. Сковороди вирішують питання пов'язані зі створенням умов для соціального становлення особистості і підготовки соціальних працівників до професійної діяльності [2, с. 13]. Ключовим компонентом у підготовці фахівця має стати професійно-орієнтована практика, оскільки вона визначає ті загальні та конкретні завдання, практичні вміння та навички, якими має оволодіти висококваліфікований працівник соціальної сфери [2, с. 14].

Сейко Н. А. виділяє такі вимоги до професійної діяльності соціального працівника: специфіка функцій соціального працівника та соціального педагога вимагає органічного поєднання особистісних та професійних якостей, широкої освіченості, а тому підготовка такого фахівця має ґрунтуватися на тлі практичного людинознавства. Професійні стандарти, вимоги до таких фахівців базуються на кодексі етики та професійних умінь, ґрунтуються на фундаментальних загальнолюдських цінностях, враховують гідність та унікальність кожної особистості, її права та можливості [9].

Щоб якісно виконувати свою роботу на міжнародному рівні, соціальні працівники мають дотримуватися правил та норм етичної поведінки, які викладено в міжнародному кодексі соціального працівника. Визначальні етичні норми і принципи соціальної роботи викладено в документі «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти», схваленому

Міжнародною федерацією соціальних працівників (МФСП) у 1994 р. У «Міжнародній Декларації етичних принципів соціальної роботи» сформульовано такі етичні принципи професії соціального працівника:

1. «Кожна людина є унікальною цінністю, на яку слід зважати і ставитися до неї з повагою».

2. «Кожна людина має право на самореалізацію такою мірою, щоб це не утискало таке саме право інших людей, і зобов'язана робити внесок у добробут суспільства». Цей принцип суголосний «золотому правилу» моралі.

3. «Кожне суспільство, незалежно від устрою, повинно функціонувати так, щоб забезпечити максимальні блага для всіх людей».

4. «Соціальні працівники зобов'язані бути відданими принципам соціальної справедливості».

5. «Соціальні працівники покликані присвятити здобуті знання і навички наданню допомоги окремим особам, групам людей, громадам і суспільствам в їхньому розвитку і в розв'язанні конфліктів між собою, у відносинах зі суспільством, а також у подоланні наслідків цих конфліктів».

6. «Соціальні працівники мають надавати якомога кращу допомогу, поради будь-кому, хто їх потребує, не маючи несправедливих упереджень щодо статі, віку, непрацездатності, расової належності, соціального класу, походження, релігії, мови, політичних переконань або сексуальної орієнтації».

7. «Соціальні працівники поважають права людини та груп, відповідно до Міжнародної Декларації прав людини Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних конвенцій, що впливають з цієї Декларації».

8. «Соціальні працівники ставляться з повагою до принципів приватного життя, конфіденційності та відповідального використання інформації у своїй професійній роботі. Соціальні працівники поважають виправдану конфіденційність навіть тоді, коли законодавство країни суперечить цій вимозі».

9. «Соціальна робота несумісна з прямою або непрямою підтримкою осіб, груп людей, політичних сил або силових структур, які використовують тероризм, тортури та інші заходи, спрямовані на пригноблення людей».

10. Соціальні працівники повинні приймати етично обґрунтовані рішення і дотримуватись їх, віддаючи належну повагу положенням Міжнародної Декларації етичних принципів МФСП, Міжнародних етичних стандартів соціальних працівників.

Отже, згідно з кодексом, соціальний працівник повинен підтримувати і розвивати цінності, знання і професійні методи соціальної роботи; утримуватись від поведінки, яка перешкоджає фаховій роботі; визнавати фахові й особистісні обмеження; відповідно до своєї компетенції брати участь у розробці соціальної політики і програм, які поліпшують якість життя в суспільстві; досліджувати й обґрунтовувати соціальні потреби, індивідуальні і групові соціальні проблеми.

Досвід розвитку соціальної роботи в Україні порівняно невеликий, але можна зазначити, що

соціальні працівники створюють реально дієвий механізм соціального захисту та підтримки, що допомагає державним та суспільним структурам наблизитися до кожної конкретної сім'ї, до кожної людини, яка є найбільшою цінністю оновленого суспільства. А також найголовніше, на що потрібно звернути свою увагу, – це результат діяльності фахівців соціальної роботи, завдяки чому відбувається підвищення життєвого рівня всіх людей, незалежно від національності та віросповідання [9]. Відносини соціальних працівників із клієнтами мають будуватися на довірі, визнанні права на приватне життя і його конфіденційність, а також на відповідальному використанні інформації. Соціальне обслуговування має бути спрямоване і на допомогу клієнтам досягти самореалізації в максимальному використанні свого потенціалу за поваги прав інших. Соціальний працівник має допомагати клієнту зрозуміти і використати надані послуги для підтримки реалізації його законних бажань та інтересів. Соціальний працівник повинен використовувати і створювати можливості для обміну знаннями, досвідом і думками з колегами, фахівцями інших галузей, а також

волонтерами з метою взаємного вдосконалення, а також володіти професійними вміннями, навичками та знаннями в галузі психології, соціології, права, педагогіки, щоб реалізувати мету соціальної роботи. Проте сформульовані в міжнародних документах норми мають загальний характер і не враховують національних особливостей. Але вони є важливою етичною основою розвитку теорії і практики соціальної роботи в усьому світі, фахового прийняття рішення в будь-яких стандартних і особливих ситуаціях, а також за допомогою цих норм професійна діяльність соціального працівника може бути успішною та налагодженою не лише в Україні, а й за її межами.

Висновки. Для успішної міжнародної професійної діяльності соціальний працівник повинен дотримуватись міжнародних етичних принципів соціальної роботи, а також загальнолюдських моральних норм та принципів, бути завжди готовим допомогти і підтримати. Уміти спілкуватися та надавати інформацію. Прагнути до соціальних змін та справедливості, до економічного, фізичного і розумового благополуччя всіх членів соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова В. Г. Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход / В. Г. Бочарова. – М. : – 1999. – 184с
2. Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників / А. Й. Капська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія : Педагогічні науки. – 2010. – № 15. – С. 12–16.
3. Капська А. Й. Соціальна робота. Технологічний аспект / Алла Йосипівна Капська. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 352 с.
4. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти : науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : [монографія] / О. Г. Карпенко ; [за ред. С. Я. Харченко]. – Дрогобич : Коло, 2007. – 374 с.
5. Козлов А. А. Социальная работа за рубежом: состояние, тенденции, перспективы : сборник научных очерков / А. А. Козлов. – М. : Флинта : Московский психолого-социальный институт, 1998. – 224с.
6. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка : досвід та перспективи / Л. І. Міщик. – Запоріжжя, 1999. – 248 с.
7. Никитина Л. Функции и роли специалиста социальной работы / Л. Никитина // Воспитание школьников. – М., 2000.
8. Обучение практике социальной работы : Международный взгляд и перспективы / под ред. Д. Дозла и С. Шардлоу ; пер. с англ. ; [под ред. Ю. Б. Шапиро]. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 223 с.
9. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка / Н. А. Сейко. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-тет, 2002. – 260 с.
10. Социальная работа накануне 2000 года: пути и цели профессионального становления. – М. : Берлин : Институт соц. работы. – 1998. – 77с.
11. Соціальна робота : у 3-х ч. – Ч. 1. Основи соціальної роботи / За ред. Т. Семігіної, І. Григи. – К. : Києво-Могилянська академія, 2004.
12. Соціальна робота : В 3-х ч. – Ч. 2. Теорії та методи соціальної роботи / За ред. Т. Семігіної, І. Григи. – К. : Києво-Могилянська академія, 2004.
13. Яркіна-Смирнова Е. Профессиональная этика социальной работы : [учебник] / Е. Яркіна-Смирнова. – М. : Ключ-с, 1998. – С. 96.
14. Яркіна Т. Ф. Социальная педагогика и социальная работа в контексте международного сотрудничества / Т. Ф. Яркіна. – М. : АСОПнР, 1998. – 62 с.

Рецензенти: Гришкова Р. А., д.пед.н., професор;
Стрельчук Я. В., к.пед.н., в.о. доцента.

© Рябова Ю. М., 2013

Дата надходження статті до редколегії 27.05.2013 р.

РЯБОВА Юлія Миколаївна – викладач кафедри англійської мови ЧДУ ім. Петра Могили.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у контексті Болонського процесу.